

УДК 330.34

*В.Д. ЗАЛІЗКО, доктор економічних наук, доцент,
старший науковий співробітник
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
В.І. МАРТИНЕНКОВ, аспірант*
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

Сутність інноваційного розвитку економіки сільських територій

Постановка проблеми. Стрімкий науково технічний прогрес (НТП) став каталізатором переходу від аграрного до індустріального, а потім – до постіндустріального суспільства. Саме тому найтривалішим був період аграрного (традиційного) суспільства, в якому, за означенням, домінувало натуральне господарство на основі примітивних засобів праці, що об'єднувало майже все працездатне населення у сільськогосподарському виробництві, або ж у переробці відповідної продукції (основними етапами аграрного суспільства є первіснообщинне, рабовласницьке та феодальне).

Подібної теорії еволюції людського суспільства дотримується всесвітньо відомий фундатор концепції постіндустріалізму Д. Белл [1], який охарактеризував загальні особливості нової форми суспільства, виділивши такі основні характеристики: 1) перехід від виробництва речей до виробництва послуг, які, передусім, пов'язані із соціальною сферою – охороною здоров'я, освітою, адмініструванням, управлінням тощо; 2) зміна структури зайнятості, в якій лівову частку мають науково-інтелектуальні види діяльності; 3) інтеграція науки, техніки, соціології, екології й економіки, що відбуватиметься за рахунок масової комп'ютеризації; 4) зміна в усвідомленні природи інновацій, які встановлюють най-

вищий рівень пріоритетності теоретичних знань та інформації загалом. По суті Д. Белл ще в 60-х роках передбачив, що обмеженість індустріального суспільства виключно виробництвом речей і машин на фоні гіпершвидких структурних змін соціальної інфраструктури неминуче приведе до природної еволюції від індустріального до постіндустріального суспільства.

Але при цьому теоретичні й методичні основи формування постіндустріального суспільства мають ряд невисвітлених проблем, зокрема у частині визначення місця, ролі та функціональних завдань і сутності інноваційного розвитку економіки сільських територій, особливо в умовах адитивного виробництва, за якого функція забезпечення продовольчої безпеки за рахунок сільських територій України втрачатиме своє початкове домінуюче значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями загальних характеристик та теоретико-методологічних аспектів розвитку сільських територій займалися такі відомі науковці, як А. Лісовий, О. Павлов, І. Прокопа, В. Славов, М. Талавиря, М. Малік, О. Булавка, М. Орлатий, П. Саблук, М. Кропивко й багато інших [2–11].

Зарубіжні автори на зазначену проблематику звертають значно менше уваги, оскільки становлення інноваційного розвитку економіки сільських та урбанізованих територій, а також перехід до постіндустріального суспільства є такими, що частково відбулися й не підлягають науковим дискусіям. Вод-

* Науковий керівник – В.Д. Залізко, доктор економічних наук, доцент.

© В.Д. Залізко, В.І. Мартиненков, 2016

ночас у вітчизняній науковій літературі недостатньо висвітлено сутність інноваційного розвитку економіки сільських територій, оскільки в публікаціях науковці обмежуються виключно дослідженням окремих інноваційних аспектів розвитку сільських територій (див., наприклад, [11–14]).

Мета статті – систематизація та узагальнення існуючих наукових підходів до визначення інноваційного розвитку національної економіки, а також формування теоретико-методологічних засад, необхідних для розуміння сутності поняття «інноваційний розвиток економіки сільських територій» як важливої ознаки утворення постіндустріального суспільства в Україні.

Виклад основних результатів дослідження. У сучасній науковій літературі досі точаться дискусії щодо тлумачення соціально-економічної сутності багатьох понять. Зокрема, ряд науковців систематично публікують результати досліджень щодо формулювання авторських визначень таких понять, як «новація» й «інновація», «інноваційність» та «інновативність», «збалансований розвиток» і «сталий розвиток», «сільський розвиток» та «розвиток сільських територій», «постіндустріальне суспільство» й «інформаційне суспільство» і т.д. На нашу думку, усі подібні наукові розвідки є досить важливими, оскільки дають змогу чіткіше окреслити об'єкт дослідження з метою максимальної деталізації факторів, які впливатимуть на одержання остаточного результату, а згодом наукова спільнота дійде до спільних поглядів. Проте для окреслення понятійного апарату, який використовуватиметься в даному дослідженні, максимально спиратимемося на чинне законодавство України.

Не заглиблюючись у наукові суперечки щодо сутності поняття «інновація», надалі, без спеціальних посилань, використовуватимемо офіційне визначення цього поняття, яке сформульовано у статті 1 Закону України «Про інноваційну діяльність», а саме: «інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або ін-

шого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери» [16].

З огляду на затверджену Кабінетом Міністрів України «Концепцію розвитку сільських територій» [17] надалі використовуватимемо поняття «розвиток сільських територій», в основу якого закладаються базові принципи сталого розвитку у трьох напрямках: екологічному, соціальному й економічному.

Основним офіційним документом, який регулює вітчизняний розвиток інформаційного суспільства в Україні до 2020 року, є однойменна Стратегія Кабінету Міністрів України, в якій передбачається «...трансформація індустріального суспільства у постіндустріальне, розширення сфери послуг і нематеріального виробництва у результаті науково-технічного прогресу, у тому числі масштабного, глибинного та динамічного проникнення інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери життєдіяльності особи, суспільства, суб'єктів господарювання та держави» [18]. У цьому документі передбачається обов'язкова реалізація Стратегії за такими етапами:

I. 2013–2015 роки – досягнення цілей, що визначені Законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», а також забезпечення розроблення та прийняття Інформаційного кодексу України, Закону України «Про електронну комерцію», внесення зміни до нормативно-правових актів щодо Національної програми інформатизації, розробити базові норми, правила і регламенти створення, впровадження, модернізації та експлуатації інформаційних ресурсів, інформаційно-аналітичних, інформаційно-телекомунікаційних систем і засобів інформатизації органів державної влади, а також визначення порядку здійснення контролю за дотриманням таких правил, норм та регламентів.

II. 2016–2020 роки – гармонізація вітчизняних та загальносвітових досягнень розвитку інформаційного суспільства (розбудова інформаційної інфраструктури для забезпечення доступу громадян до інформаційних послуг й інформаційно-комунікаційних технологій; спрощення процедури доступу

громадян до інформації та знань за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, крім обмежень, передбачених законом; забезпечення сталого розвитку національної економіки за допомогою новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, насамперед е-економіки й е-комерції з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; підвищення ефективності та якості державного управління з надання адміністративних послуг в електронній формі, прозорості й відкритості діяльності державних органів, активності громадян та організацій у формуванні й реалізації державної політики, здійснення контролю за діяльністю державних органів; широке впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіту, культуру, архівну справу, охорону здоров'я, охорону навколишнього природного середовища тощо; посилення мотивації до використання інформаційно-комунікаційних технологій; забезпечення інформаційної безпеки; запровадження системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства в Україні та ін.; забезпечення електронної взаємодії державних органів влади тощо.

Критичний аналіз реалізації зазначених етапів Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні показав наявність ряду прогалин і проблем, які залишаються досі нерозв'язаними. Головною із них є декларативність та відсутність у законодавстві України Інформаційного кодексу, який «активно» розробляється Національним агентством з питань інформатизації при Президентові України, починаючи з 1995 року. Крім того, у тексті згаданої Стратегії під час формування основних напрямів розвитку інформаційного суспільства в Україні не враховано суттєві відмінності між сільськими й урбанізованими територіями у процесі забезпечення загальнодоступною інформаційною інфраструктурою на засадах сприяння вітчизняному виробництву новітніх інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Зокрема, це стосується відсутності належних умов для вільного доступу сільського

населення України до мережі Інтернет, інформаційних ресурсів тощо.

На нашу думку, більшість запланованих Стратегією Президента України реформ мають відбуватися синхронно та взаємоузгоджено. Особливо це стосується реформування вітчизняної податкової системи й перманентних змін до Податкового кодексу України, які мали б відбуватися одночасно з прийняттям Інформаційного кодексу, згідно з яким інноваційний розвиток національної економіки є пріоритетним і має одержувати ряд податкових преференцій. Але станом на 1 січня 2016 року в Податковому кодексі України відсутні чіткі та дієві податкові преференції для стимулювання науки, ІТ-бізнесу, а також інноваційного розвитку національної аграрної економіки. Це при тому, що у Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні наука й інновації визнані основними векторами розвитку і передбачається: «стимулювання наукових та науково-технічних досліджень шляхом впровадження новітніх ІКТ, зокрема технологій розвитку наукової мережі УРАН; приєднання до світових комп'ютерних мереж, у тому числі наукової мережі GEANT; стимулювання оновлення парку суперкомп'ютерів тощо» (детальніше див. [18]).

Поряд із тим в Україні й інших пострадянських країнах утворився і вдало поширюється стереотип щодо другорядної ролі інновацій у розвитку сільських територій (на користь урбанізованих територій). Більше того, досі (попри наявність офіційної Концепції) не зафіксовано на офіційному рівні визначення таких понять, як «сільська територія», «економіка сільських територій», «інноваційний розвиток економіки сільських територій» та ін.

У зв'язку з цим у таблиці 1 систематизовано існуючі визначення сільських територій із метою виявлення теоретичних підходів, які мають спільні й відмінні риси, а також узагальнення та коректного формування решти суміжних понять.

1. Систематизація основних визначень поняття «сільська територія»

Автор	Підхід	Формулювання визначення	Недоліки	Рік
С. Мельник	Структурно-поселенський	Історично сформований елемент поселенської мережі, що поєднує організаційну й функціональну сукупність селищ, сіл, хуторів, односімейних та інших жилих утворень, які знаходяться під юрисдикцією сільських (селищних) рад	Сільська територія обмежується в рамках житлового утворення і не враховує соціально-економічних, природних та інших факторів	2004
О. Павлов	Багатокритеріальний	Гетерогенне, поліфункціональне утворення з населенням як системоутворювальним елементом	Занадто високий рівень абстракції	2006
В. Баутін, В. Козлов	Просторовий	Земний простір за межами урбанізованих територій, населений людьми, що характеризується спільністю яких-небудь ознак (природних, історичних тощо)	Принцип залишковості недоречний під час формулювання родових понять	2006
В. Славов, О. Коваленко	Територіальний	Регіонально-територіальне утворення зі специфічними природно-кліматичними, соціально-економічними умовами, де економічно і екологічно збалансовані та енергетично взаємозв'язані різні ресурси (природні, трудові, матеріальні, енергетичні, інформаційні, фінансові тощо) з метою створення сукупного суспільного продукту конкретної території та повноцінного життєвого середовища для сучасного і майбутніх поколінь	Неконкретність і розмитість формулювання. Під таке визначення можна підвести навіть велике місто (у ньому також є взаємозв'язані між собою різні ресурси й наявна відповідна мета)	2007
І. Прокопа	Територіально-ресурсний	Позначення сільської місцевості конкретних частин країни, а саме: природно-економічних, адміністративно-територіальних утворень та ін. Причому важливим аспектом існування сільських територій є те, що вони є ресурсною базою для сільського господарства, розвиваються у тісному зв'язку, але кожна своїм шляхом	Сільські території використовуються для позначення сільської місцевості, хоч чітко, загальноприйнятого визначення останнього поняття теж немає	2007
К. Якуба	Територіально-просторовий	Територіально-просторове розміщення сукупного ресурсного потенціалу сільських населених пунктів, де під сільськими населеними пунктами розуміють адміністративно-територіальні одиниці незалежно від їх розміру (хутір, село, сільська рада тощо) з наявним населенням, природно-економічним і соціальним потенціалом та відповідними органами управління соціально-економічним розвитком цих населених пунктів	Поняття «сільська територія» звужене до розміщення сільських населених пунктів та їх ресурсного потенціалу	2007
А. Лісовий	Багатокритеріальний	Одна з найважливіших частин народногосподарського комплексу країни, що включає обжиту місцевість поза територію міст з її умовами та ресурсами, сільським населенням і різноманітними основними засобами на цих територіях	Принцип залишковості недоречний під час формулювання родових понять	2007
М. Малік	Структурно-системний	Історично сформована в історично визначених межах системна сукупність, що поєднує в собі організаційно-територіальну (село, район) і територіально-функціональну приналежність (виробництво, переробка, реалізація) сільськогосподарської продукції	Не вказано як визначається «історично сформована в історично визначених межах системна сукупність»	2008
І. Гончаренко	Системний	Цілісна система зі своїми структурою, функціями, зв'язками із зовнішнім середовищем, історією, культурою, умовами життя населення, яка характеризується великою кількістю взаємозв'язаних підсистем різних типів із локальними цілями, багатоконтурністю управління	Занадто високий рівень абстракції та розмитість формулювання	2008

Л. Лисенко	Управлінський	Територіальна одиниця самоуправління, що діє в рамках закону, заснована на власному історичному досвіді, традиціях, специфіці господарювання, яка об'єднує навколо себе територіальну громаду з метою управління суспільним життям, розв'язання спільними зусиллями проблем і сприяння розвитку відповідної території	Поняття «сільська територія» звужене до одиниці самоуправління, що суттєво обмежує межі застосування означуваного поняття	2009
М.Талавира	Поліструктурний	Складна і багатофункціональна природна, соціально-економічна та виробничо-господарська структура, що характеризується сукупністю притаманних їй особливостей: площею земельних угідь, на яких вона розміщена, чисельністю тих, що проживають, і зайнятих у виробництві чи обслуговуванні людей, обсягами і структурою виробництва та розвитком соціальної й виробничої інфраструктури сільської місцевості	Високий рівень абстракції. Не враховується адміністративно-управлінський аспект	2011
Ю. Пищик	Полісистемний	Гетерогенна, поліфункціональна, багаторівнева, біосоціо-еколого-економічна система, яка розвивається у просторі та часі й знаходиться під управлінням громадських організацій, бізнесових структур, органів місцевого самоврядування, органів державної влади	Занадто високий рівень абстракції та подібність до визначення О. Павлова	2012
Прушківський В. Г., Колесников В. І.	Просторовий системний	Просторова біо-еколого-соціально-економічна система, яка знаходиться поза урбанізованими центрами, зі специфічним природно-екологічним, соціальним, економічним та інституціональним середовищами і населенням, які на ній функціонують і проявляють свій потенціал із метою задоволення індивідуальних та суспільних потреб	Принцип залишковості недоречний під час формулювання родових понять	2014
Лісовий А. В., Лісова Т. А.	Просторовий	Одна з найважливіших частин економіки країни, що включає місцевість поза територією міст з її природними ресурсами, населенням та основними засобами		2015

Джерело: Систематизовано авторами та дано науково-аналітичну оцінку.

Узагальнюючи дані таблиці 1 та враховуючи намагання визначити поняття «сільська територія» на основі теорії множин [19, 20], сформулюємо полісистемне визначення: сільська територія – це сукупність усіх ресурсів (соціальних, виробничих, екологічних, фінансово-економічних, етнічно-культурних та ін.) сільських населених пунктів і прилеглих до них територій.

Таким чином, наведене визначення дає змогу окреслити економіку сільських територій через інтегральну суму економіки сільського господарства та несільськогосподарського виробництва, що зосереджене в межах зазначених територій.

Зауважимо, що намагання окремих учених розглядати поняття «територія» в ракурсі виключно територіально-географічного підходу не є обґрунтованим, оскільки у такому разі потрібно розробляти наукову альтернативу таким загальноживимим поняттям, як «розвиток сільських територій» і «економіка сільських територій», які вже багато років використовуються не лише в науковому, медійному та офіційному, а й у

навчальному обігу. Зокрема, у багатьох ВНЗ економіка сільських територій вже багато років є нормативною магістерською дисципліною (детальніше на офіційних сайтах КНЕУ, Херсонського державного аграрного університету та ін.).

Тому, на нашу думку, існуючий територіально-географічний підхід, що апріорі передбачає неможливість використання поняття «розвиток» у відношенні до території як деякої «площини» або ж «обмеженої частини земної поверхні», матиме місце лише у довгостроковій перспективі, коли у майбутньому економічна наука буде природно інтегрованою й узгодженою із класичними фундаментальними фізико-математичними елементами теорії множин, чисел, імовірностей, функціонального та комплексного аналізу тощо, на вищому якісному і кількісному рівні. На нинішній час доцільно припинити всі наукові дискусії щодо форми запису поняття «розвиток сільських територій», зосередившись на змісті та з'ясуванні функціональних характеристик, а також визначенні стратегічних шляхів поліпшення соціально-

економічної й екологічної ситуації на цих територіях.

У даному контексті варто також наголосити, що в науковому обігу відсутнє чітке визначення поняття «інноваційний розвиток» й ототожнюється інноваційний розвиток економіки урбанізованих та сільських територій, структурні особливості яких мають суттєві відмінності. Яскравим прикладом такого ототожнення є монографія [21], де було проведено аналіз внутрішніх особливостей інноваційного розвитку економіки,

досліджувалися різні типи інноваційних стратегій і особливості їх реалізації без урахування територіального розміщення та структурних особливостей суб'єктів господарювання.

З огляду на вищезазначені положення наведемо систематизацію існуючих авторських визначень понять «інноваційний розвиток» й «інновації в АПК», що уможливить з'ясувати сутність поняття «інноваційний розвиток економіки сільських територій» (табл. 2).

2. Систематизація існуючих авторських визначень поняття «інноваційний розвиток»

Автор	Тип	Формулювання визначення
Н. Заглуміна	<i>Інноваційний розвиток підприємства або організації</i>	Сукупність відносин, що виникають у ході цілеспрямованого підвищення економічної ефективності та конкурентоспроможності організації на основі інновацій
І. Підкамінний, В. Ціпуринда		Шлях, який ґрунтується на поглибленні поєднання цілей підприємства, його підсистем, цілей кожної особистості, яка працює в колективі, вдосконаленні її діяльності, вдосконаленні бізнес-процесів для досягнення загальних стратегічних цілей
М. Касс		1) складний та довготривалий процес інноваційних перетворень у підприємстві, що включає набір цілей, заходів, які плануються, систему мотивації та способи фінансування; 2) закономірно й послідовно здійснюваний процес конкретних заходів щодо проведення наукових досліджень і розробок, створення новинок та освоєння їх у виробництві з метою одержання нової або поліпшеної продукції, нової або удосконаленої технології виробництва
Х. Гумба		Не тільки основний інноваційний процес, але й розвиток системи факторів та умов, необхідних для його здійснення, тобто інноваційного потенціалу
А. Кібіткін, М. Чечуріна	<i>Інноваційний розвиток економіки</i>	Розгортання інноваційного процесу впровадження нововведень (найчастіше технічного, технологічного характеру)
Л. Федулова		Зростання показників економіки в цілому за рахунок реалізації інноваційних проєктів і запровадження результатів інновацій, які виражаються в позитивній динаміці основних економічних показників
М. Рошка, О. Веремейчик		Процес переходу від одного конкурентного, фінансово-економічного стану і позиції на ринку в інший, кращий, більш сильний та стійкий у довгостроковій перспективі за рахунок реалізації інновацій різного ступеня складності та сфери використання
Д.О. Карлюка		Процес прикладного характеру, завдяки якому створюються і запроваджуються інновації, мета яких – якісні зміни об'єкта управління й одержання економічного, соціального, екологічного, науково-технічного або іншого виду ефекту
Л. Куцеконь		Розвиток, який досягається тісною взаємодією соціальної політики, науки і виробництва та спрямований на задоволення соціальних потреб населення, забезпечення якісних перетворень, впровадження нової техніки, прогресивних технологій, підвищення інтелектуального потенціалу тощо
В. Іванов	<i>Інноваційний розвиток аграрної економіки</i>	Реалізація в господарській практиці результатів досліджень та розробок у вигляді нових сортів рослин, порід і видів тварин та кросів птахів, нових і поліпшених продуктів харчування, матеріалів, нової техніки, нових технологій у рослинництві, тваринництві й переробній промисловості, нових форм організації й управління різноманітними сферами економіки, нових підходів до соціальних послуг, які дають змогу підвищити ефективність виробництва
О. Попова		Інновація, яка зачіпає безпосередньо (або опосередковано, в межах технологічного ланцюга) процеси, учасниками яких є людина, машина (обладнання, інструмент тощо) та компонент навколишнього середовища (тварина, рослина тощо), існування яких у природному середовищі (без участі людини) неможливе або можливе із втратою базових функціональних характеристик
Б. Шайтан		Нові технології, нова техніка, нові сорти рослин, нові породи тварин, нові добрива й засоби захисту рослин і тварин, нові методи профілактики та лікування тварин, нові форми організації, фінансування і кредитування виробництва, нові підходи до підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації кадрів і т.д.

Джерело: Систематизовано авторами.

Таким чином, системний аналіз наукових підходів наведених визначень у таблиці 2 у відношенні до основних напрямів застосування інноваційних технологій у сільськогосподарському виробництві, серед яких домінує: осучаснення технологій та машинно-тракторних агрегатів, використання наноматеріалів, локальне прогнозування клімату, енерго-екологічне збереження, запровадження космічної навігації, селекційна і племінна робота та ін., дає можливість стверджувати, що інноваційний розвиток економіки сільських територій – це комплексне поняття, що об'єднує інноваційний розвиток економіки сільського господарства й несільськогосподарського виробництва, що зосереджене на зазначених територіях.

На нашу думку, інноваційний розвиток несільськогосподарського виробництва на сільських територіях насамперед має передбачати впровадження інновацій у рекреаційно-туристичне господарство, а також використання інноваційних технологій задля розвитку мережі малих і середніх промислових або інформаційно-технологічних підприємств.

Комплексний аналіз результатів від запровадження інновацій у сільському господарстві показує, що найближчим часом ряд робочих місць буде скорочено, а сільгоспприємства не потребуватимуть суттєвих трудових ресурсів. Більше того, у довгостроковій перспективі (через 25–50 років) для виробництва більшості видів сільгоспродукції взагалі не потрібно буде залучати людські ресурси. Передусім мова йде про те, що в інформаційному суспільстві не буде таких традиційних для села професій, як тракторист, комбайнер, машиніст, доярка та ін., які зазвичай становили ліву частку в системі працевлаштування сільських жителів. Подальший розвиток 3D-технологій і становлення адитивного виробництва, яке передбачає швидкісне прототипування (Rapid Prototyping) за рахунок використання сучасних моделей у системах автоматизованого проектування (CAD), дасть змогу масово використовувати харчові 3D-принтери для виробництва продуктів харчування. Неминучість розвитку адитивного виробництва в інформаційному суспільстві, зокрема, під-

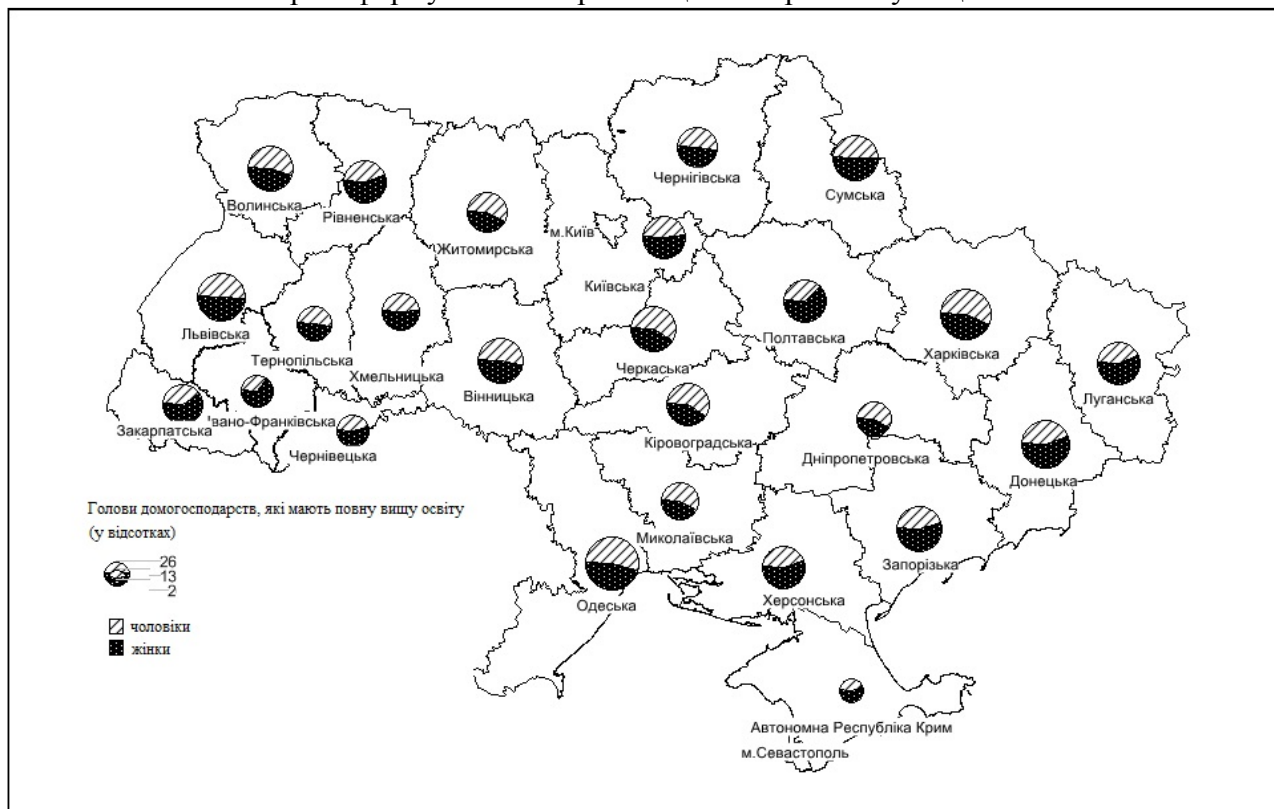
тверджують розробки таких компаній, як «By Flow», «Print2Taste» та ін. (детальніше в [22]), які у 2014/2015 роках розпочали серійно друкувати на 3D-принтерах окремі зразки молочних продуктів (сир і масло), фруктів та овочів (картопля, горох пюре, фруктові пюре в асортименті) й інших харчових продуктів.

На перший погляд, зазначені тенденції мають лише позитивну характеристику і зможуть прискорити розв'язання глобальної проблеми голоду (оскільки за даними ООН від голоду страждає восьма частина населення планети), але системніший аналіз наслідків від впровадження інноваційних технологій вказує на ряд викликів та загроз із працевлаштуванням сільського населення, більшість із якого зайняті у сільськогосподарському виробництві. Особливо болючою є проблема зайнятості для сільського населення України, чисельність якого майже 14 млн осіб, і вже нині сільське безробіття є основною загрозою соціально-економічного розвитку сільських територій. Каталізатором зазначених негативних процесів є відсутність кваліфікованих фахівців серед сільських жителів, що унеможливує інноваційний розвиток економіки сільських територій та ставить під загрозу формування повноцінного постіндустріального суспільства в Україні. Зокрема, опосередковано на це вказують авторські соціальні опитування й досить низький рівень освіченості голів домогосподарств у всіх регіонах України (рис.). Як наслідок – наднизький рівень інновативності сільського населення змушує приватні сільгоспприємства працевлаштовувати міських жителів на високотехнологічні та комп'ютеризовані робочі місця, що ще більше загострює соціальні проблеми на сільських територіях України.

Розв'язання зазначених проблем, на нашу думку, лежить у кількох площинах. Зокрема, наявна відірваність вітчизняного наукового й освітнього потенціалу країни від навчання та перекваліфікації сільського населення з метою диверсифікації можливостей місцевого кадрового потенціалу. При цьому потрібно відмовитися від поширення локальних інновацій, які вже не використовуються розвинутими країнами, а прискорити дослід-

ження, направлені на якісно новий високо-технологічний експорт і формування теоре-

тико-методологічних передумов для інноваційного розвитку національної економіки.

Розподіл сільських домогосподарств, у яких голови мають повну вищу освіту, %

Розв'язання зазначених проблем, на нашу думку, лежить у кількох площинах. Зокрема, наявна відірваність вітчизняного наукового й освітнього потенціалу країни від навчання та перекваліфікації сільського населення з метою диверсифікації можливостей місцевого кадрового потенціалу. При цьому потрібно відмовитися від поширення локальних інновацій, які вже не використовуються розвинутими країнами, а прискорити дослідження, направлені на якісно новий високо-технологічний експорт і формування теоретико-методологічних передумов для інноваційного розвитку національної економіки.

Крім того, в українській економічній системі відсутня мережа зв'язків бізнесу з науково-дослідними центрами, унаслідок чого вітчизняні інноваційні розробки, які в основному фінансуються з Державного бюджету України, у кращому випадку використовуватимуться іноземними компаніями, а в гіршому – залишаться назавжди у паперовому вигляді.

Висновки. Із проведеної систематизації й узагальнення існуючих наукових підходів до визначення інноваційного розвитку економі-

ки сільських територій впливає, що знання, інформація та комп'ютеризація мають стати основою нового типу розвитку економіки України у системі формування постіндустріального суспільства. Яскрава поліпарадигмальність досліджуваної тематики вказує на високу ймовірність руйнації стереотипу, який пов'язував економіку сільських територій в основному з аграрною сферою. У найближчому майбутньому, за умови інноваційного розвитку економіки сільських територій, відбудеться технологічний прорив у використанні наноматеріалів, енергетичного й екологічного захисту та використанні космічної навігації. Підвищення точності інформації щодо локального й глобального прогнозування клімату дасть змогу мінімізувати втрати врожаїв вибіркоким підбором сортів та технологій виробництва, що суттєво збільшить його економічну ефективність.

За умови розвитку адитивного виробництва й комп'ютеризації сільгоспвиробництва одними з найперспективніших напрямів працевлаштування сільського населення буде несільськогосподарський сектор, база якого формуватиметься на рекреаційно-

аграрно-туристичних і фермерських господарствах, об'єднаних кооперативним рухом, а також розгалужена мережа аутсорсинго-

вих послуг в інформаційно-технологічній та освітньо-комунікаційній сферах.

Список використаних джерел

1. *Bell D.* The Coming of Post-Industrial Society. A Venture in Social Forecasting / D. Bell. – N. Y., 1973. – 234 p
2. *Лісовий А. В.* Державне регулювання розвитку сільських територій: моногр. / А. В. Лісовий. – К.: Дія, 2007. – 400 с.
3. *Павлов О. І.* Сільський розвиток як результуюча функціонування сільських територій та аграрної сфери / О. І. Павлов // Економіка АПК. – 2013. – № 1. – С. 77–82.
4. *Прокопа І.* Сільські території України: дослідження і регулювання розвитку / І. Прокопа // Економіка України. – 2007. – № 6. – С. 50–59.
5. *Славов В. П.* Економіко-енергетична система сталого розвитку сільських територій / В. П. Славов, О. В. Коваленко // Вісн. аграр. науки. – 2007. – № 9. – С. 68–71.
6. *Талавира М. П.* Організаційно-економічний механізм державної підтримки розвитку сільських територій: дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук: спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» / М. П. Талавира; Національний університет біоресурсів та природокористування України. – К., 2011. – 458 с.
7. *Малік М. Й.* До питання сталого розвитку сільських територій / М. Й. Малік // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 51–58.
8. *Булавка О. Г.* Суцільна паспортизація сіл України – основа розвитку сільських територій / О. Г. Булавка // Економіка АПК. – 2013. – № 2. – С. 77.
9. Управління комплексним розвитком агропромислового виробництва і сільських територій / [Саблук П.Т., Кропивко М.Ф., Булавка О.Г. та ін.]; за ред. П.Т. Саблука, М.Ф. Кропивка. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – 482 с.
10. *Vasilevska L.* Rural development and regional policy – conceptual framework [Electronic resource] / L. Vasilevska. – Access mode : <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0354-4605/2010/0354-46051003353V.pdf>.
11. *Стегней Маріанна І.* Інноваційні аспекти сталого розвитку сільських територій в умовах глобальних викликів / Маріанна І. Стегней // Actual problems of economics. – 2014. № 1(151). – С. 297–303.
12. *Polishchuk Ya.P.* Evolution of rural development in ukraine: european integration dimension / Ya. P. Polishchuk // Innovative Economy. – http://ie.at.ua/English_3_2014/Polishchuk_Ya.P-Evolution_of_rural_development_in_.pdf.
13. *Zinchuk T.O.* (2010), The transformation of agro-centrism in politics of rural economy / T. O. Zinchuk // Visnyk Zhytomyrskoho natsionalnoho ahroekolohichnoho universytetu, № 2 (27), Vol. 2. – P. 3–12.
14. *Bamidele A.S.* (1990), Universal concept of rural development problems: An analysis in Onajide M.O. et. al. – P. 3-25.
15. *Луньова В. А.* Сутність інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] / В. А. Луньова. – 2002. – Режим доступу: http://www.khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_126/26.pdf.
16. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV [Електронний ресурс] / Відом. Верхов. Ради України (ВВР). – 2002. – № 36. – 266 с. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
17. Про схвалення Концепції розвитку сільських територій: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.09.2015 р. № 995-р [Електронний ресурс] / Урядовий портал. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248515797>.
18. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 трав. 2013 р. № 386-р / Офіц. сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80>.
19. *Залізко В. Д.* Сільські території України: стратегічні пріоритети розвитку в контексті зміцнення економічної безпеки : [моногр.] / В. Д. Залізко; Національний університет ДПС України. – Ірпінь : Вид-во НУДПСУ, 2014. – 502 с.
20. *Прушківський В. Г.* Теоретичні підходи до визначення сільських територій / В. Г. Прушківський, В. І. Колесников // Економіка та управління національним господарством; Проблеми економіки. – 2014. – № 4. – С. 127–132. – С. 130.
21. *Иновационное развитие экономики: сущность, стратегии, измерение* : моногр. / ред.: Е. В. Сапир, под ред. Т. С. Блиновой. – Ярослав. гос. ун-т. – Ярославль : ЯрГУ, 2009. – 276 с.
22. *Printing food naturally* [Electronic resource] / Official Site. – Access mode : <http://www.print2taste.de>.

Стаття надійшла до редакції 06.02.2016 р.

* * *